

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Ioannis Ernesti Schvberti S. Th. D. Et Prof. Primar.
Academ. Helmstad. Abbatis Coenobii Ad Lap. St. Mich.
Sem. Theol. Directoris Institvtiones Theologiae Moralis**

Schubert, Johann E.

Ienae [u.a.], 1759

Caput III. De Conservatione & Confirmatione virium spiritualium, seu
Renovatione

[urn:nbn:de:hbz:466:1-50801](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-50801)

CAPVT III.

DE

CONSERVATIONE ET CONFIRMATIONE VIRIVM SPIRITUALIVM,

SEV

RENOVATIONE.

§. CLXIX.

Lucta carnis & spiritus continuatur.

Qui in Christum credit, res spirituales recte cognoscit, fiduciam in Christo collocat, peccatum odit, Deum amat, & bonis operibus studet. (§. 160.) Quia vero peccatum originale & in regenitis remanet, quod tenebras in intellectu, & pravam concupiscentiam in voluntate involvit, (§. 153.) fieri nequit, quin & in illis contradictio iudiciorum de rebus spiritualibus, & inclinationum ac desideriorum respectu bonorum spiritualium existat. Quæ contradictio cum dicatur lucta carnis & spiritus, (§. 165.) *ea quoque in regenitis semper continuatur.* Rom. VII. 15. seqq. VIII. 12. 13. Gal. V. 16. 17.

§. CLXX.

Possibilitas fidem amittendi.

Hinc fieri potest, ut regeniti fidem suam rursus amittant. Primum enim constat, fidem

eadem certo & vivo niti assensu, quo doctrinae caelestes in verbo Dei traditae acceptantur. (§. 160.) Quod si ergo illae rursus abjicerentur, & contrariae opiniones approbarentur, sine dubio fides simul excuteretur. Sic etiam certum est, cum fide connexum esse studium bonorum operum, & peccati detestationem. (§. 160.)

Si quis ergo in peccatum consentiret, & a studio bonorum operum deficeret, fidem retinere haud posset. At vero possibile est, ut homo regeneratus falsis opinionibus assentiatur, aut cum proposito peccet. Nam lucta carnis & spiritus semper continuatur, (§. 169.) nec necessarium est, ut spiritus carnem vincat, quamquam vires adsint, ad vincendam carnem sufficientes. Ergo nec negari potest possibilitas, fidem amittendi. Ezech. XVIII. 26. Luc. VIII. 13. 1. Cor. X. 12. 1. Tim. I. 19. 2. Pet. II. 20. 21. Ebr. VI. 4. 5. 6.

Joannes quidem I. Ep. III. 9. inquit, *regeneratum peccare non posse*. Sed oraculum hoc in sensu composito & reduplicativo intelligi debet, *regeneratum peccare non posse, quatenus est regeneratus, fide sua utitur, eamque sequitur*. Eodem sensu Paulus dicit: *Ambulate in spiritu, & concupiscentias carnis non perficietis*. Gal. V. 16. Quia vero regeneratus naturam & carnem

nem retinet, eaque semper efficax & operosa est, hoc respectu peccare poterit. Scilicet regeniti semper quidem in statu & habitu fidei existunt, sed non semper actus fidei exercent. Tunc si forte impiæ opinioniones animo volvantur, quæ aliquam veri speciem habent, aut objecta adsint, quæ sensus movent, & voluptatem sensualem polliceri videntur, regenitus autem aut nullos aut nimis infirmos fidei actus opponat, nihil facilius est, illius lapsu, & fidei excussione. Cæterum hoc argumentum in Theologia Dogmatica plenius tractari solet.

§. CLXXI.

Cavendum est, ne regeniti fidem amittant.

Cum fides excutitur, simul vires, bona opera faciendi, perduntur. (§. 158.) Quemadmodum ergo studio bonorum operum nemo magis incumbere debet, quam Christianus seu regenitus, (§. 36.) & hinc etiam vires, legibus divinis parendi, conservare obligatur, ita manifestum est, *gravissimam adesse obligationem, fidem servandi & retinendi.* 1. Cor. X. 12. 2. Pet. II. 20. 21. Apoc. II. 25. III. 12. Jam vero constat, duobus præcipue modis fidem amitti posse, scilicet impiarum opinionum approbatione, & peccatis proæreticis. (§. 170.) Ergo regenitis opera danda est,

I. Ne

1. *Ne veritatem caelestem abnegent, & in errores fundamentales consentiant; Matth. X. 33. Rom. X. 9. 10.*
 2. *Ne cum pro aresi peccent. Ezech. XVIII. 26. 2. Pet. II. 20, 21.*

Cum sola fide peccatorum remissionem consequamur, coram Deo iusti declaremur, filii Dei & hæredes æternæ salutis constituamur, & gratia Dei atque pace cum eo fruamur, (§. 159.) quibus omnibus nobis carendum est, si fidem rursus excutiamus, inde præcipua ratio reddi debet, cur regenitos de perseverantia in fide sollicitos esse oporteat. Equidem & his malis carendum est illis, qui in Christum nunquam crediderunt. Sed longe major est illorum miseria, qui a fide rursus defecerunt, unde & perseverantiam in fide, tanquam singulare Christianorum officium erga se ipsos, alibi diligenter inculcavimus. (§. 91, Sch.)

§. CLXXII.

Ratio homini oblata, malum aliquod *Tentatio*, approbandi, dicitur *TENTATIO*, quæ pro diversitate qualitatis, principii, & objecti varia esse potest. Nam si

I. *QUALITATEM* ipsam spectes, hæc ratio est

I. OPI-

I. OPINIO, ex qua aut vere aut falso infertur, aliquid verum aut bonum esse, quod tamen verum aut bonum non est. Hac enim opinione aut intellectus disponi potest, ut falsum pro vero amplectatur, aut voluntas flecti, ut malum sub specie boni eligat;

2. *Voluptas sensualis*, quam ex actione quadam aut percipiendam speramus, aut perceptam esse recordamur. Nam & huius sensu aut presentem aut præteritum & futuro voluntas moveri potest, ut objectum illud appetat;

3. *Tedium sensuale*, quod eadem ratione voluntatem ad averſandum bonum, & appetendum malum oppositum inclinat.

II. Ratione PRINCIIPII omnis quidem tentatio referri potest

I. *Ad satanam*, qui est prima peccati causa, ideoque omnes peccandi causas & rationes homini recte suppeditare dicitur, licet illæ nonnunquam ab alio principio immediato dependeant. Act. V. 3. 1. Cor. VII. 5. Eph. VI. 12. 16. 1. Theſſ. III. 5. 1. Pet. V. 8. Apoc. XII. 9. Potest tamen & immediatum tentationis principium esse, dum aut extrinsecus causas peccandi offert, aut interne pravas cogitationes & concupiscentias in anima excitat. Gen. III. 1. seqq. Job. I. 12. seqq. II. 7. Matth. IV. 3.

IV. 3. seqq. Jo. XIII. 2. Plerumque autem
& immediate homo tentatur

2. *A propria carne* seu peccato originali, quod intellectum variis præjudiciis & præcipitantiis corrumpit, & voluntatem ad appetendum bona sensuaria & apparentia disposuit, unde fieri nequit, quin existente occasione & oblato quodam bono sensuali prava concupiscentia excitetur. Matth. XV. 19. Gal. V. 17. Jac. I. 14.

3. Denique & *mundus* variis modis nos tentat, quatenus aut mali homines suadendo, laudando, promittendo, & comminando, aut mala illorum exempla & consuetudines, aut etiam res a Deo creatæ, & in se bonæ, quæ omnia per mundum intelligi debent, motiva peccandi vel directe vel indirecte nobis subministrant. Jo. XV. 18. 19. 20. XVI. 2. 3. Rom. XII. 2. Eph. II. 2. I. Jo. II. 15. 16. V. 4. 5.

III. OBJECTA, ad quæ tentamur, sunt

1. *Omnes errores*, quibus gloria Dei obscuratur, Christus & Evangelium abnegantur, & fundamenta veræ fidei evertuntur; 2. Tim. IV. 4. 2. Pet. II. 1. 2.

2. *Omnia alia peccatorum genera*, quæ malum sub specie boni volendo, & bonum sub specie mali nolendo committuntur. I. Jo. II. 15. 16.

Ratio-

Rationes istæ, quibus homines ad malum sollicitantur, sine dubio TENTATIONES dicuntur, quia regeniti hoc ipso explorantur, quales habeant vires, & num illis recte utantur. Qui malum appetit, & bonum averfatur, aut ex errore agit, aut voluptatem vel tædium sensuale unice sequitur. Error ille practicus aut falso nittitur principio, aut illegitima consequentia ex falso principio deducta. Posteriore modo ipsis verbis scripturæ male intellectis aut sinistre applicatis homines non raro tentantur. Deus quidem permittit, homines tentari. Matth. VI. 13. ipse vero neminem tentat. Jac. I. 13. Res enim ipsius sanctitate indigna est, quemquam ad malum oblatiſ occasionibus & motivis invitare & sollicitare. Tentationes potius sua sapientia temperat, & vires ad resistendum sufficientes confert. I. Cor. X. 13. Hinc ubi homines tentasse legitur, occasionem tantum, viribus suis spiritualibus utendi, fidemque demonstrandi, obtulisse credendus est. Gen. XXII. 1. seqv. Quamquam prima tentatio in ipso homine nasci potuisset, sicuti in diabolo, scimus tamen, eam extrinsecus homini applicatam esse. Gen. III. 1. Postquam autem natura hominis corrupta est, quilibet a propria sua carne immediate tentatur, cujus rei generis in Jacobus Cap. I. 14. 15. distincte explicat

plicat. Scilicet humana natura in genere disposita est ad malum appetendum, ipsa vero prava concupiscentia existere nequit, nisi determinatum objectum adsit. Quod si extrinsecus offeratur, aut imaginatione repræsentetur, illico sensus voluptatis existit, quem & aliqualis appetitus comitatur. Quandoque ad hunc motum voluptatis, qui solo objecti sensu excitatur, accedit iudicium, quo ex falsa ratione objectum bonum esse creditur, aut etiam falsa hæc persuasio præcedit, & voluptatem ac appetitum operatur. Tunc adest tentatio, cui vero regenitus resistere potest, sic ut falsam opinionem meliore cognitione rejiciat, aut voluptatem & affectum impugnet viribus gratiæ oppositis. Quatenus ergo omnes tentationes a peccato originali immediate proficiscuntur, diabolus omnis tentationis causa dici potest. 1. Theff. III. 5. Ipse enim primus auctor est huius communis mali, quo totum humanum genus laborat. Constat autem, eum & post seductionem primam homines interdum immediate tentasse. Et quamquam adventu Christi ipsius potentia valde limitata est, sic ut opera sua immediata non amplius ita exercent, quemadmodum olim factum est, nullas tamen hodie dari tentationes diabolicas immediatas, probari nequit. Dicitur in filiis incredulitatis

litatis efficaciter operari, Eph. II. 2. & circumvagari, quærens, quem devoret, 1. Pet. V. 8. quod de solis effectibus mediatis vix intelligi posse videtur. Cæterum quando mundus tentare nos dicitur, id vario modo fieri potest. Mali enim homines, illorum vitæ genus, rerum mundanarum splendor, quibus summa hominum felicitas contineri creditur, & id genus alia varias rationes & causas malum appetendi offerre possunt. His rebus omnibus fatanas pro fine suo utitur, quantum potest. Et quoniam vivendi genus, pravæ consuetudines, præjudicia hominum, circumstantiæ, quas adesse oportet, si hoc vel illud peccatum committi debeat, non semper sunt ejusdem generis, nec idem semper genus tentationum in mundo regnat. Quandoque ad superstitionem, quandoque ad incredulitatem, quandoque ad sævitiam, quandoque ad mollitiem, &c. fortiores & crebriores adsunt tentationes, quibus plurima pars hominum seducitur.

§. CLXXIII.

Résistentia
illi oppo-
nenda.

Cum tentationes sint omnes causæ & rationes, malum aliquod appetendi, & istæ a diabolo, propria carne, & mundo semper offerantur, (§. 172.)

I. *Regeniti nunquam carent tentationibus.*

Gal. V. 16. 17. Rom. VII. 18. 19. 20.
VIII. 13.

2. Existente tentatione ratio adest, malum appetendi, & bonum averſandi. Malum enim sub specie boni repræſentatur, & voluptatem ſenſualem movet, bonum autem ſub ſpecie mali repræſentatur, & tædium ſenſuale creat. Cum igitur natura hominis ad malum diſpoſita ſit, & voluptatibus tædiisque ſenſualibus nunquam careat, tentationes autem nunquam penitus quieſcant, *regeniti quoque continuo malum appetunt, & bonum averſantur, quæ peccata infirmitates dici ſolent.* Rom. VII. 15. Matth. XV. 19. I. Jo. I. 8.

3. His autem tentationibus, & infirmitatibus ab illis pendentibus, cum nemo carere poſſit, *fides non ſtatim excutitur.* Rom. VII. 20. 22. 23. Gal. V. 16. 17.

4. *Tunc vero excutitur, eum accedit conſenſus & approbatio noſtra.* Nam ſi forte accederet, homo in concupiſcentiis ſuis haberet beneplacitum, in iis acquieſceret, eaſque cum ſtudio & deliberato conſilio ſequeretur. Hoc autem peccati genus eſt proæreticum, (§. 45.) & cum eo fides conſiſtere nequit. (§. 170. 171.) Hinc & fideles monentur, ne ſecundum carnem vivant, ſed potius illius opera ſpiritu ſupprimant. Rom. VIII. 1. 13. Gal. V. 16.

5. Regenitus impedire quidem non

Ss 2

potest,

potest, quo minus prava concupiscentia in ipso oriatur. Sed a consensu & approbatione sibi cavere potest. Nam simulac animadvertit, malam cogitationem vel inclinationem adeste, illius pravitatem agnoscere, dolore & tristitia tangi, eamque improbare, & contrarium peragere potest. Est enim in eo recta rerum spiritualium cognitio, excussum est dominium peccati originalis, h. e. habitus proæretice peccandi, & dispositio restituta est Deum diligendi, & in bonis operibus beneplacitum habendi. (§. 160.) Et quamquam hæc resistendi potentia in uno major, & in altero minor esse soleat, Deus tamen, qui fideles suos singulariter curat, omnium tentationes sua providentia moderatur & temperat, ut non fiant vehementiores, quam singulis concessæ sunt resistendi vires. 1. Cor. X. 13. *Hinc fideles omnes suas tentationes feliciter superare possunt, ut illis non succumbant.* Rom. VIII. 13. Gal. V. 16. 1. Jo. V. 4. 5.

6. Sed hanc victoriam si reportare velint, utendum est viribus spiritualibus, & *luctata spiritus adversus carnem continuo exercenda.* Gal. V. 16. Eph. VI. 11. 13. Rom. XIII. 12.

Has vires Paulus Eph. VI. 11. 13. *πανοπλίαν τῆς Θεοῦ*, & Rom. XIII, 12. *ὁπλισθε*

τῆ φωνῆς vocat. Ea enim, quæ nos ad malum sollicitant, sunt hostes spirituales, quibus sine armis resisti non potest. Hinc & cum homo naturalis armis istis destituatur, hostes suos vincere non potest. Homo autem spiritualis hac armatura Dei instructus est. Ea igitur quum recte utitur, victoria non potest esse dubia. Atque ut homo sciat, quomodo pugnare debeat aduersus varias μεθοδείας τῆ διαβόλης, ipse arma varii generis recenset & commendat. Huc nimirum refert cingulum veritatis, thoracem iustitiæ, evangelium pacis, clypeum fidei, galeam salutis, gladium spiritus, & preces. His omnibus quomodo recte utendum sit in variis tentationum generibus, ex sequentibus clarius constabit.

§. CLXXIV.

Qui viribus a Sp. S. acceptis ad vin- Vigilantia.
cendas tentationes & fidem conservan-
dam recte uti vult, ille ad singula quam
diligentissime attendere debet, quæ sibi
prodesse & nocere possunt, ut pericula
defugere, aut in iis constitutus feliciter
pugnare & in bono confirmari possit. Ha-
bitus, ad ea omnia diligenter attendendi,
quæ ad salutem animæ impediendam aut
conservandam & promovendam perti-
nent,

nent, dicitur VIGILANTIA SPIRITUALIS. Cum igitur tentationes & pericula nunquam desint, (§. 173.) Christianis omnino vigilandum est. Matth. XXVI. 41. Marc. XIII. 37. 1. Pet. V. 8. Apoc. XVI. 15. Huc autem pertinet,

1. Ut quisque semper sit animo sobrio & composito, & hinc attentionis & deliberationis capax; 1. Theff. V. 6. 8. 1. Pet. V. 8.

2. Ut omnium tentationum rectam habeat notitiam, quibus Christiani saepe exponi solent, maxime vero illarum, quas ipse pro status sui conditione aliis facilius sentire potest;

3. Ut quoque mutationes & varios Christianorum status recte teneat, illiusque sibi semper sit conscius, in quo ipse constitutus est;

4. Ut presentium ac futurarum circumstantiarum, quae forte probabiliter praevideri possunt, rationem habeat, eas, quae occasionem aliquid boni peragendi offerunt, non negligat, eas vero, quae ipsum tentationibus objicere possent, diligenter defugiat; 2. Cor. VI. 2. Gal. VI. 10. Eph. V. 16. Sir. III. 27. 1. Tim. VI. 9.

5. Denique ut media spiritualia probe perspecta habeat, quibus utendum est tum ad perficiendum bonum, tum ad tentationibus resistendum. Rom. XIII. 12. Eph. VI. 13. seqq.

Huic vigilantiae opponitur SECVRITAS, quae ex multis causis sedulo fugienda est. Nam
I. Mul.

1. *Multiplex* adest mandatum Dei; Matth. XXVI. 4. 1. Pet. V. 8. 2. *Homo* semper in periculo versatur, & tentationibus expositus est, unde & scriptura dicit, cum timore & tremore curandum esse, ut salvemur; Phil. II. 12. 3. *Hofles* spirituales, qui nobis insidias struunt, tum propter astutiam tum propter potentiam periculofissimi sunt, quibus resisti nequit, nisi continuo vigilemus; Eph. VI. 12. 1. Pet. V. 8. *Hinc* & David, Petrus, & alii sancti graviter lapsi sunt, cum justo essent securiores; 5. *Neque nobis* constat, qua hora venturus sit Dominus, cui omnium operum nostrorum reddenda est ratio. Matth. XXV. 13. Luc. XXI. 36. Apoc. XVI. 15.

§. CLXXV.

Sed nihil prodesset vigilantia, nisi vires spirituales praesto essent, bonum peragendi, & tentationibus ad malum resistendi. Has equidem vires in regentis adesse, scimus, cum ipsa fides eas involvat. (§. 158.) Sed primum constat, fidem amitti posse, (§. 170.) cujus amittendae periculum tanto majus est, quo graviores sunt tentationes, quibus ad malum sollicitamur. (§. 172. 173.) Deinde homo continuis mutationibus obnoxius est, & hinc

Vires Spir.
conservari
& augeri
debent.

vires sensim deficere debent, nisi semper magis magisque confirmentur & augeantur. Ergo fidelibus opera danda est, ut, quas per regenerationem acceperunt, vires non tantum conservent, sed etiam illarum incrementa capiant. 1. Cor. XVI. 13. 2. Cor. X. 15. Eph. III. 16. IV. 15. VI. 10. Col. I. 10, 11. 2. Pet. III. 18. Quia vero vires bonum agendi & malum fugiendi tum notitiam legis & motivorum, tum dispositionem, motiva sequendi, involvunt, (§. 150.) quæ omnia per fidem nobis conferuntur, (§. 158.) necesse est,

1. Ut regniti crescant in cognitione voluntatis divine, suorumque officiorum; Rom. XII. 2.

2. Ut motiva quoque, bonum appetendi & malum averfandi, quæ ex opere Redemptionis repetenda sunt, sibi semper notiora, certiora, & familiariora reddant; 2. Pet. III. 18.

3. Ut denique & dispositionem, motiva ista sequendi, semper augeant. Eph. III. 16. IV. 15. VI. 10.

Incrementa ista præcipue quidem omni studio sectanda sunt, ne fides decrefcat, & tandem prorsus deficiat. Nam si non augeatur, necessario infirmari & tandem deleri debet, tum propter continuas modificationes hominis, quæ non permittunt, ut status semper idem maneat, tum propter

pter tentationes semper recurrentes, quibus fides impugnatur. Sed & ideo necessarium est hoc studium, 1. quia, quo firmiores sunt vires spirituales, eo plus boni a nobis peragi potest; 2. quia gravissimis tentationibus quandoque exponimur, ad quas superandas majori robore opus est; 3. quia totum illud studium, quo vires spirituales augemus, in se jam est cultus Dei. Ad has vires autem requiritur 1. notitia voluntatis divinæ nostrorumque officiorum, quæ & extensive & intensive augeri potest. Quia vero hæc officia Part. II. tota satis demonstrata sunt, non opus est, ut hoc argumentum denuo tractemus. 2. Vires bonum faciendi involvunt rectam scientiam motivorum, quæ pariter extensive & intensive crescere potest. Hæc motiva aut sunt generalia, quæ hominem ad studium pietatis & cultum Dei in genere excitant, aut specialiora, quæ hujus vel illius officii exercitium adjuvant. Sed & hæc tradimus in part. II. & ideo tradimus, quia circa singula officia facilius exponi potuerunt. Itaque tantum restat 3. dispositio voluntatis, hæc motiva sequendi. Quæ sicuti per solam regenerationem conferri potest, & partem præcipuam virium spiritualium constituit, ita & hoc loco singulariter explicanda & urgenda est.

Ss 5

§. CLXXVI.

§. CLXXVI.

Renovatio

Dispositio illa, motiva spiritualia sequendi, homini a Sp. S. collata erat per verbum Dei. (§. 163. 164.) Hinc & sine dubio continuata verbi divini tractatione & meditatione augeri potest. Sed aliud præterea medium datur, illam perficendi. Nam dispositio aliquid agendi incrementa capit, dum in habitum permittitur, qui rursus major & minor esse potest. Jam vero constat, omnem habitum acquiri exercitio. Hinc si fideles in dispositione, bona opera faciendi, crescere velint, *operam dent, ut iis perficiendis continuo exerceantur.* Hoc studium & exercitium bonorum operum scriptura vocat **RENOVATIONEM**, Eph. IV. 22. 23. 24. Ex quo sequitur, a regeneratione ad renovationem progrediendum esse. Involvit autem hæc mutatio Christianis valde salutaris multas alias, ad quas per regenerationem præparatus erat. Nam

I. Qui bonis operibus studet, habitum sibi comparat, actiones suas ad legem divinam componendi, qui **IUSTITIA** appellatur. Rom. II. 13. Hinc fideles per renovationem interne iusti redduntur. Et quamquam hæc iustitia non ea sit, qua coram Deo justificamur & salvamur, mi-

time tamen negligi debet. 1. Tim. VI. 11.

2. Tim. II. 22. 1. Pet. II. 24.

2. Habitus, Deum diligendi, & mandata eius servandi simul involvit habitum verlandi ea, quæ Deo displicent, & legibus eius repugnant, sibi que ab iis diligenter cavendi. Hic habitus dicitur **SANCTITAS**.

Ergo fideles per renovationem quoque sanctificantur, cujus rei necessitatem scriptura pariter multis locis urget. Rom. VI. 19. 2. Cor. VII. 1. Eph. V. 25. 26. 27. 1. Theff. IV. 3. 4.

3. Quemadmodum vero studium bonorum operum exerceri non potest, nisi simul vera Dei, legis divinæ, & Redemptoris nostri cognitio crescat, (§. 175.) ita per renovationem sapientia & sanctitas simul restituitur. At hæc duo constituebant **DEIVINAM IMAGINEM**. Unde & illa in renovatione restauratur. Rom. VIII. 29. Eph. IV. 24. Col. III. 10.

4. Si quid est in uno cujus ratio sufficiens datur in altero, ea inter se unita esse dicuntur. Cum igitur omnium hominum vita, existentia, & perduratio a Deo dependeat, omnes etiam homines certo modo uniti sunt cum Deo. Act. XVII. 28. Sed fideles longe meliore & perfectiore unione cum Deo fruuntur. Nam primum habent peccatorum remissionem, & a Deo justii ac hæredes æternæ

næ

næ salutis constituuntur, cujus causa est meritum Christi illis imputatum. (§. 159.) Secundo bonis operibus student, (§. 160.) cujus ratio non tantum in voluntate divina aliisque multis beneficiis a Deo sibi collatis continetur, quibus ut motivis utuntur, (§. 36.) sed etiam in bona & spiritali illa emendatione voluntatis, quam per fidem in regeneratione acceperunt. (§. 158. 161.) Et hanc posteriorem unionem, quæ MYSTICA appellari solet, scriptura inprimis prædicat, variisque symbolis illustrat. Hof. II. 19. 20. Jo. XV. 4. 5. Eph. V. 23. seqq. Per hanc enim unionem Deus in cordibus fidelium habitare dicitur. Jo. XIV. 23. Rom. VIII. 9. 11. I. Cor. III. 16. Eph. III. 17. 2. Tim. I. 14. Nam sicuti Deus gratia sua accedit ad hominem, & fidem in eo operatur, (§. 164.) ita & fideles hanc gratiam, a qua Deus ipse separari non potest, in corde suo retinent, & Deus eam subinde auget, dum novas vires spirituales confert, & sanctos motus in eo excitat. Hinc licet hæc unio cum ipsa regeneratione incipiat, fideles tamen per renovationem multo arctius cum Deo ununtur.

5. VITA hominis nihil aliud est, quam actuositas, seu vis operandi, quæ si tendat ad edendas actiones vitales seu naturales, NATURALIS, sin vero ad actiones
mora-

morales, seu moraliter bonas, SPIRITUA-
 LIS appellatur. Jam vero homo per fi-
 dem vires spirituales, bonum peragendi,
 accepit, (§. 158.) quibus postea in reno-
 vatione utitur, & quas ipso exercitio au-
 get & confirmat. Hinc & renovatio est
 vita spiritualis. Ex hac causa per regene-
 rationem *creari* dicimur ad studium bono-
 rum operum, Eph. II. 10. & regeneratus est
nova creatura seu *novus homo*. 2. Cor. V. 17.
 Eph. IV. 24. Col. III. 10. Fideles ex mor-
 te in vitam revocati dicuntur, Eph. II. 5.
 & in novitate vitæ ambulare jubentur.
 Rom. VI. 4. Quemadmodum autem in
 vita naturali variæ dantur ætates, quæ
 mensura & quantitate virium naturalium
 distingui solent, ita & in vita spirituali va-
 riæ ætates concipi possunt. Unde & scri-
 ptura mentionem facit infantium, adole-
 scentium & patrum. 1. Jo. II. 13. 14.

§. CLXXVII.

Hoc studium bonorum operum, cum ^{Studium}
 nunquam omnis desit occasio, bonum ^{B. O. varie}
 peragendi, & malum fugiendi, semper ^{exerceri}
 quidem exerceri potest & debet. Quia ^{potest.}
 vero occasio illa multiplex esse potest, &
 non tantum ab externis circumstantiis,
 verum etiam ab interno & vario fidelium
 statu dependet, ita Christianos scire oportet,

tet, quid sibi in quocunque statu agendum, quibusque viribus imprimis utendum sit.

§. CLXXVIII.

In statu
tentationis.

Hos inter status fidelium frequentissimus est **STATUS TENTATIONIS**. Vix enim ullum tempus erit, quo tentationibus prorsus carerent. (§. 173.) Gradu tamen & modo inter se differere possunt. Nonnullæ sunt graviores, nonnullæ leviores. Si gravior tentatio adfit, aut probabilior aderit opinio, quæ animum ad approbationem mali sollicitat, aut voluptas & tædium sensuale vehementius movebitur. (§. 172.) Utroque casu cavendum est, ne aut præjudiciis assentiamur, aut voluptatem vel tædium sensuale sequamur. Quod ut fiat,

1. *Ante omnia vigilemus; (§. 174.)*
2. *Cum Deus tentationes nostras singulari providentia moderetur, atque omnibus vires pro mensura tentationum sufficientes largiri velit, 1. Cor. X. 13. invocandus quoque est Deus, ut tentationes nostras temperet, nobis sua gratia adsit, viresque nobis augeat. Matth. XXVI. 41. Marc. XIV. 38. Eph. VI. 18.*
3. *Continua & diligens verbi divini meditatio institui debet, qua non tantum falsa opi-*

opiniones, nobis periculosæ, confutantur, sed etiam ipsa voluntas hominis semper magis magisque sanctificatur, & in bono confirmatur. Eph. VI. 17.

4. Si forte *ad incredulitatem* tentemur, quod fit, cum animus variis dubitationibus de divinitate verbi divini in genere, aut de veritate hujus vel illius doctrinæ celestis in specie vexatur, *veritati inhærendum est*, Eph. VI. 14. tum meditatione argumentorum, quibus divinitas scripturæ sacræ nititur, tum recordatione effectuum salutarium, quos in anima experti sumus, tum consideratione præstantiæ & sanctitatis nostræ religionis, tum quoque diligenti examine eorum, quibus vera doctrina impugnatur.

5. Si vero vehementiore *voluptatis vel carnis* sensu moveamur, *renovanda est lucta spiritus adversus carnem*, (§. 165. 169.) & *inprimis exercenda abnegatio sui ipsius*. (§. 75.)

6. Qui semel atque iterum tentatus est, novit causas & occasiones, quæ ipsum tentationibus exposuerunt, novit etiam media & arma, quibus contra tentationes feliciter pugnavit, easque tandem superavit. *Hinc & ille imposte- rum fugiat occasiones sibi periculosas, eaque media sibi reddat familiaria, seque in iis exerceat, quibus animum contra tentationes obfirmare potest.*

7. Ad hæc media inprimis pertinet timor

mor

mor Dei, humilitas coram eo, & continua præparatio ad mortem. Nam qui Deum timet, ea omnia averfatur, quæ Deo displicere novit, & graviffima motiva habet, quæ animum ad ea averfanda difponunt. (§. 76.) Quo frequentius ergo hæc motiva animo fuo volvit, & affectum refuscitat, quo mala voluntati Dei contraria improbat & averfatur, eo facilius inclinationes, quæ in contrarium tendunt, vincet. Qui fe coram Deo humiliat, Deum femper & ubique præfentem cogitat, ingens illud difcrimen, quod eft inter dignitatem Dei fuamque indignitatem, agnofcit, & magna reverentia erga Deum tangitur. (§. 81.) Ita vero qui affectus eft, pravam cogitationem & malum defiderium, fimulac adefle intelligitur, ferio abhorrebit. Denique qui fe ad beatam & tranquillam mortem præparant, fæpe cogitant, mortem fingulis momentis fibi expectandam efle, tremendum illud iudicium, ubi omnium operum reddenda eft ratio, frequentiffime in memoriam fibi revocant, ad actiones fuas diligenter attendunt, nihilque peragunt, quod fub finem vitæ a fe peragi nollent. (§. 92.) Atque hæc animi difpofitio magnam vim habet, carnis impetus & motus compescendi. *Qui ergo tentationes fuas per Dei gratiam vincere vult, fe fe in actibus timoris Dei, bu-*
militatie

contingentis coram Deo, & preparationis ad mortem diligenter exerceat, eosque sibi familiares reddat, ut tempore tentationis facilius resuscitari possint.

§. CLXXIX.

AFFLICTIO est dolor, qui sentitur ex opinione defectus boni necessarii, aut presentia alicujus mali. Potest illa commode in SPIRITUALEM & CORPORALEM dispesci. Nam bonum, quod deesse, aut malum, quod adesse creditur, & spirituale & corporale esse potest. Defectus boni spiritualis, aut malum spirituale, multiplex quidem est, id tamen, quod fideles precipue affligere solet, est aut defectus remissionis peccatorum & gratia divina, aut tentatio, aut propria infirmitas. Si

In Afflictionibus spiritualibus.

I. Fideles putent, se non habere peccatorum remissionem, ideoque valde contristentur,

1. In se ipsos descendant, seque ipsos explorent, num fide instructi sint;

2. Tunc promissionum divinarum habeant rationem, qua nos certiores reddunt, creditibus remissa esse peccata;

3. Deum implorent, ut sensum fidei dare vel augere velit;

4. Et rationes illas examinent, qua peccatorum remissionem ipsis reddunt dubiam.

Schub. Theol. Moral.

Tt

II.

II. *Tentationes si animum excrucient, homo afflicto cogitet,*

1. *Fideles nunquam carere temptationibus. (S. 173.) Et ipsum Christum a satana tentatum fuisse; Matth. IV. 1. seqq.*

2. *Tentationes istas, si cum dolore sentiantur, esse criteria fidelium; Rom. VII. 21. seqq.*

3. *Illis multiplicem occasionem offerri, varia officia adimplendi;*

4. *In primis hominem temptationibus excitari ad preces, ad fiduciam in solo Deo collocandam, ad vigilantiam, aliaque opera bona.*

III. *Infirmities, quas homo fidelis non sine moerore & tristitia sentit,*

1. *Eum monere debent, infirmam quoque fidem Deo placere, Et hujus mensuram ab eo pro sapientissimo suo arbitrio distribui, hinc in ejus gratia acquiescendum esse; Jes. XLII. 3. LXI. 1. 1. Cor. II. 11. 2. Cor. XII. 9.*

2. *Quo major est infirmitas, quam homo experitur, eo magis exercenda est humilitas coram Deo;*

3. *Nam dubitandum, quin Deus nobis ad futurum sit in omni temptatione, eamque temperaturus pro mensura virium.*

4. *Ceterum vero opera danda est, ut Et in fide Et in studio pietatis crescamus Et corroboremur.*

Accidit nonnunquam, ut fides quidem adhaereat, sed non sentiatur. Nam fidelis autem natus est, ut

ram fidei justificantis non recte novit, eaque, quæ adesse sentit, & ad fidem vere pertinent, adesse posse putat sine fide, aut unum alterumve fidei criterium adesse non animadvertit. Hi homines ante omnia docendi sunt, quænam sit fidei natura & indoles, ut se ipsos explorare possint, num fidem habeant. Deinde quamquam fides adesse non possit, nisi simul omnia fidei criteria existant, tamen, cum nonnulla illorum quandoque sint infirmiora, & hinc insensibilia, ad alia criteria rejicienda sunt, quæ non deficient, & præsentiam fidei semper monstrant, qualia sunt odium & detestatio peccati, desiderium divinæ misericordiæ, dolor ex infirmitatibus & præsumto gratiæ defectu ortus, &c.

CLXXX.

AFFLICTIO CORPORALIS est dolor ex sensu mali, aut defectus boni corporalis ortus. Hoc statu Christianus utatur In afflictionibus corporalibus.

1. Ad fiduciam, patientiam, & acquiescentiam in Deo exercendam; (§. 78. 79. 80.)
2. Agnoscat vanitatem & inconstantiam rerum mundanarum, suamque voluptatem & beneplacitum unice in Deo quærat; PCLXXIII. 25. 26.

3. Animum contemplatione future gloriæ celestis erigat, mortem sæpe meditetur, & ad
T t 2 feli.

felicem transitum in beatam vitam se diligentius præparet; Ebr. XIII. 14.

4. *Simul tamen & Deum precibus suis adeat, ut & has calamitates temperare, nos sua gratia consolari, fidem servare, & tandem ab omni malo liberare velit.*

§. CLXXXI.

In statu re-
creationis,

Quandoque accidit, ut fideles fidei suæ præsentiam, certitudinem divinæ gratiæ & remissionis peccatorum, inhabitationem Sp. S. incrementa in studio pietatis, & tranquillam conscientiam sentiant, ratione futuri bene de Deo sperent, & hinc magno gaudio perfruantur. Hic status dici posset STATUS RECREATIONIS, Pf. XXXIV. 9. Rom. VIII. 16. Eph. I. 13. 14. Ebr. VI. 5. Quodsi ergo hoc beneficii genus Christianis contingat,

1. *Omnes actus amoris erga Deum renovent; (§. 72.)*

2. *Pro tanto beneficio ipsi gratias agant; (§. 74.)*

3. *Novo fœdere se cum Deo uniant, & propositum suum, illi perpetuam obedientiam præstandi, confirmant; (§. 77.)*

4. *Sed simul sibi caveant a securitate & socordia, ac si nulla tentatio vel afflictio ipsi metuenda esset; (§. 174.)*

5. *Quin potius hoc tempore utantur ad colli-*

genti colligenda sibi arma, quibus in hora tentationis
adeat, omnibus hostibus spiritualibus resistere possint.

§. CLXXXII.

Cæterum pietatis studium non parum Alia pietatis exercitia.

uvatur
I. QUOTIDIANA POENITENTIA, i. e. con-
fitei tritionis & fidei quotidiana renovatione.
Cum enim fideles pristinorum peccato-
rum ante suam conversionem commissio-
rum memores existant, & non ignorent,
se multis adhuc imperfectionibus labora-
re, quæ Deum offendunt, & in æternam
mortem imputarentur, nisi fides interve-
niret, utrumque autem peccatorum ge-
nus pro ingenti malo ab ipsis habeatur,
fieri nequit, quin & magnum animi dolo-
rem inde concipiant. Quia vero simul
sciunt, solo Christi merito peccata remit-
ti, seque in gratiam a Deo recipi, cujus
beneficii ipsi jam facti essent participes,
meritum Christi desiderare, & in eo ac-
quiescere pergunt, & utrumque fidei a-
ctum continuo renovant. Hæc poeni-
tentia si quotidie exerceatur, fideles vi-
tam suam sæpissime explorant, peccata
semper magis aversari discunt, infirmita-
tes & lapsus suos observant, a Deo illo-
rum remissionem petunt, studium ab iis
sibi cavendi renovant, & ad majorem per-
fectio-

fectionem tendunt. Quemadmodum ergo, qui hæc omnia peragunt, nova motiva sibi comparant, Deum diligendi, & mandata ejus servandi, nec minus ad hoc studium quoque semper magis disponuntur, ita & vires spirituales per quotidianam pœnitentiam augentur. Hinc & fideles peccatorum remissionem quotidie a Deo petere jubentur, Matth. VI. 12. nec officium illud sibi demandatum neglexerunt. Ps. XIX. 13.

2. Cum hac pœnitentia connecti debet QUOTIDIANA PRÆPARATIO ad novam vitæ periodum recte inchoandam & ingrediendam. Scilicet potest homo, quoties nova dies illucescit, cogitare, quam sibi demandata sint officia, quas occasiones boni aliquid peragendi habiturus sit, & quibus forte tentationibus pro circumstantiarum suarum ratione exponi possit; potest præmeditari, quibus mediis utendum sit, tum ad faciendum bonum, tum ad evitandas aut vincendas tentationes; potest Deum serio invocare, ut ipsum suo spiritu regere, ab omni malo servare, & in omni bono opere juvare velit; potest res sacras meditari, scripturam legere, & animum ad res divinas & cælestes elevare; potest tempus suum dividere, & singulis officii partibus aliquam diei partem destinare; &c. Qui sic preparatus

novum

novum vitæ cursum ingreditur, a recto tramite non facile aberrabit.

3. Multum quoque utilitatis habet FRE-
QUENTIOR VSUS SACRÆ CÆNÆ. Quemad-
modum enim hoc sacramentum institu-
tum est in mortis Christi recordationem,
ita, qui eo digne utitur, pio animo volvit,
sacro hoc ritu confirmatam esse redem-
tionis suæ veritatem, vitam suam explo-
rat, peccatorum remissionem per Chri-
stum a Deo petit, hujus certitudinem &
solatium in sacra cæna quærit, & fœdus
suum renovat, quo se totum cultui Dei
tradidit. Inde vero non tantum fides no-
va capit incrementa, sed etiam nova &
fortiora motiva subministrantur, sancti-
monix vitæ studendi.

4. Cæterum summus RIGOR in omni-
bus CULTVS DIVINI tam privati quam pu-
blici partibus commendandus est Christia-
nis, quem si servant, non tantum ipso ex-
ercitio & consuetudine, res sacras tractan-
di, sed etiam motivorum renovatione &
augmentatione ad omne bonum opus red-
dentur aptiores.

§. CLXXXIII.

Vires illæ spirituales, de quibus hucus- Differentia
naturæ &
gratiæ.
que actum est, cum per gratiam Sp. S.
conferantur, conserventur, & augeantur,

T t 4

ipsæ

ipsæ dici solent GRATIA. Act. IV. 33. XI. 23. Rom. XII. 3. 6. I. Cor. I. 4. Eph. III. 7. 8. Quæ ut rectius cognoscatur, meminerimus, vires morales in universum tria continere, cognitionem legis ac discriminis boni & mali, cognitionem motivorum, & dispositionem, ea sequendi. (§. 150.) Jam vero etiam constat, solam historicam notitiam tum legis tum motivorum viribus naturæ ex scriptura hauriri posse, (§. 162.) *Ergo gratia illa consistit & in assensu certo ac vivo, quo vera esse credimus, qua Deus in salutem nostram nobis revelavit, & in nova illa voluntatis dispositione, qua Sp. S. operatione apta reddita est ad sequendum motiva, ex Evangelio deprompta.* Huic gratiæ opponitur NATURA, per quam omnes illas vires intelligimus, quæ homini vi essentia suæ adhuc insunt, & naturali usu vel exercitio acquiruntur. Cum igitur in homine adhuc nonnullæ reliquæ virium naturalium dentur, (§. 155.) necesse est, ut natura & gratia recte distinguatur, quod Apostolum fecisse novimus, de homine naturali & spirituali locutum. I. Cor. II. 14. 15. Scilicet

1. Quamvis homo per vires naturæ opus vere bonum perficere non possit, (§. 155. num. 5.) sed id a viribus spiritualibus, & hinc a gratia proficiscatur, (§. 163. num.

num. 1.) tamen cum naturalis homo adhuc aliquid eorum, quæ a Deo præcepta sunt, peragere queat, (§. 155. num. 4.) ex externo opere non statim patet, num opus sit gratiæ, an vero naturæ, sed ad principium, unde proveniat, attendi debet, sic ut illud opus sit gratiæ, quod ab homine motiva ex Evangelio petita sequuto peragitur, illud vero naturæ, quod editur ex motivis rationis.

2. Vires naturales in ipsa hominis essentia suam habent rationem, & per peccatum originale ita tantum corruptæ sunt, ut novas limitationes acceperint, quibus potentia aliquod operum genus peragendi sublata, & habitus seu dispositio contrarium agendi contracta est. (§. 154. 155.) At vero regeneratio, qua fides & cum illa vires spirituales conferuntur, non ipsam essentiam hominis mutat, sed tantum intellectum & voluntatem emendat, & hinc illam naturæ corruptionem ex parte tollit, aut limitat. (§. 161.) *Ergo & natura per gratiam non aboletur.*

3. Cum vires ab aliqua imperfectione seu impotentia liberantur, novam acquirunt perfectionem. At vero gratia corruptionem virium naturalium ex parte removet. *Hinc natura per gratiam perficitur,*

sic ut homo spiritualis per naturam plus boni efficere possit, quam naturalis.

4. Concurfus Dei ad actiones creaturarum, qua deficiente nihil prorsus peragi potest, in IMMEDIATVM & MEDIATVM dispescitur. Ille est aliqua Dei operatio, qua actiones creaturarum immediate determinantur, quæ a viribus illis concessis proficisci haud potuissent; Hic vero ea est Dei operatio, qua vires creaturis collata tantum conservantur, & circumstantiæ ac occasiones agendi divina providentia diriguntur. Quare quotiescunque homo viribus sibi concessis aliquid agit, concursu Dei mediato tantum fruitur. At vero natura & gratia sunt vires, quas homo a Deo accepit. Ergo homo sive per naturam sive per gratiam aliquid agat, Deus tantum mediate ad illius actiones concurrat.

5. Quia vero natura & gratia sunt diversæ vires, & diverso modo a Deo conferuntur, & conservantur, mediatus ille concursus duplex quoque statui debet, NATURALIS nimirum & SPIRITVALIS. Ille vires naturæ, hic vires gratiæ conservat, auget, & dirigit. Unde cum constet, quid natura & quid gratia efficiat, intellectu facile est, quid per concursum Dei natura-

turalem & quid per spiritualem peragatur.

Prolixiorem hujus argumenti tractationem animo quidem conceperam, illique singulare caput destinaveram. Quia vero libelli moles, præter opinionem, nimium excrevit, & limites, quos mihi præfixeram, propter materias, quæ levius tractari non poterant, aliquantulum jam excessit, ea, quæ huc pertinent, in compendium redigenda, & ad generaliora tantum principia reducenda erant.

INDEX